

Вікторія Петрівна РОМАН

к.ю.н., директор, Карпатський фаховий коледж

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-9882-3655>

Ярослава Васиївна СЛИВКА

к.е.н., доцент кафедри, Карпатський інститут підприємництва

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0472-5071>

e-mail: sviacia@gmail.com

Павло Іванович МАСЛЯНКА

аспірант, Національна академія управління

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-2503-9208>

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В РАМКАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

За десятиліття інтеграції вітчизняної податкової політики в рамках інтеграційних процесів вдалось досягти багатьох позитивних результатів, проте виклики сьогодення зоразу розкривають нові вектори розвитку. Податкову політику України в рамках євроінтеграційних процесів направлено на гармонізацію податкових систем країн-членів ЄС, зокрема розширення вітчизняної бази оподаткування майна і трансформація системи непрямого оподаткування України. Вплив військового стану на податкову політику зумовив швидке реагування з впровадження низки важливих регуляторних новацій, покликаних зменшити фіскальне навантаження на бізнес та стимулювати розвиток малого підприємництва.

Ключові слова: податкова політика, євроінтеграційні процеси, податки, пряме оподаткування, непряме оподаткування

ВСТУП

Розвиток податкової політики України в рамках євроінтеграційних процесів відбувається з 1998 р. Ключовим моментом виступає період вступу в дію «Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і Європейським Співтовариством та їх державами-членами» та триває до теперішнього часу. Безперервність даного процесу зумовленими змінами: які відбуваються в рамках наближення України до членства у ЄС; зумовлені внутрішніми процесами в ЄС; постають результатом динамічного процесу з пошуку балансу між колективними інтересами країн-членів ЄС та національними інтересами України; впровадження оперативних заходів задля адаптації організації та сплати податків до викликів зумовлених впровадженням військового стану.

За більш ніж десятиліття імплементації податкової політики України до вимог податкового законодавства ЄС здійснено багато результативних заходів, однак сучасні реалії посилити конкуруючі позиції вітчизняного бізнесу на міжнародних ринках, що отримало неоднозначну відповідь від країн-членів ЄС. За цих умов податкову політику направлено на сприяння експорту, уникнення подвійного оподаткування, сприяння залученню інвестицій у розбудову економіки зруйнованих регіонів внаслідок терористичних атак країни агресора.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблематика розвитку податкової політики України, зокрема у контексті євроінтеграційних процесів, у своїх працях досліджувана багатьма вченими. Важливо відмітити результати монографічних та дисертаційних досліджень, зокрема: монографічне дослідження групи авторів (А.І. Крисоватий, В.М. Мельник, Т.В. Кошук), в якому розкрито теоретико-методологічні засади транс-

формації оподаткування у країнах ЄС та Україні в умовах європейської економічної інтеграції, проаналізовано сучасні тенденції та особливості розвитку податкових механізмів у країнах ЄС-15, нових країнах ЄС-27 і Україні, науково обґрунтовано рекомендації стосовно вдосконалення податкової політики нашої держави відповідно до євроінтеграційних завдань і з урахуванням досвіду змін в оподаткуванні в Об'єднаній Європі за схожих соціально-економічних і фіскальних умов [6]; монографічне та дисертаційне дослідження О.Т. Замасло, в якому розкрито економіко-інституційне середовище розвитку податкової політики України, обґрунтовано концептуальні основи розвитку ефективної податкової системи України в умовах євроінтеграційних процесів [2-3]; дисертаційне дослідження Д.В. Веремчук присвячене науково-методичним підходам та практичним механізмам трансформації податкової політики України під впливом процесів економічної інтеграції, рівням гармонізації податкової політики в ЄС і адаптації податкового законодавства України до його вимог, а також впливу податкової конкуренції в ЄС на вітчизняну податкову політику [1]; дисертаційне дослідження Л.Л. Старовойт, яке презентує результати порівняльного аналізу вітчизняної та європейської практики податкового регулювання доходів населення, окреслює стратегічні пріоритети реформування державного регулювання оподаткування доходів населення [8]. Подальшого розгляду вимагають питання узгодження економічних інтересів України та пошук шляхів адаптації до динамічних умов розвитку економіки в умовах війни, що зумовило актуальність дослідження.

МЕТА РОБОТИ – аналіз діючої податкової політики України та рівень її адаптації до вимог ЄС, а також

розроблення пропозицій, щодо подальших напрямків розвитку податкової політики України в рамках євроінтеграційних процесів з урахуванням впливу військового стану на податкову політику України.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Методологічною та інформаційною основою роботи є нормативні акти України, наукові праці, монографії, дисертації, матеріали періодичних видань, ресурси Internet. Методологічним та теоретичним базисом дослідження проблематики вдосконалення податкової політики в рамках євроінтеграційних процесів України виступили наукові положення економічної теорії, теорії державних фінансів, державного регулювання економіки, теорії податків, нормативні акти України та ЄС, праці вітчизняних і зарубіжних вчених обраної тематики.

РЕЗУЛЬТАТИ

Податкова політика України в рамках євроінтеграційних процесів передбачає імплементацію у вітчизняну систему нормативно-правових актів відповідних положень правових актів ЄС з метою забезпечення застосування одних і тих же положень для оподаткування.

Податкова політика ЄС складається з двох компонентів: прямого оподаткування, яке залишається виключною відповідальністю держав-членів, і непрямого оподаткування, яке впливає на вільний рух товарів і

свободу надання послуг на єдиному ринку. Є також правила адміністративної співпраці, які забезпечують належне функціонування податкової системи.

Одним з головних показників, що виступає базою для проведення аналізу податкової політики ЄС, є співвідношення прямих та непрямих податків відносно ВВП.

За даними Government finance statistics [10] середня питома вага прямих та непрямих податків у країн ЄС знаходиться в межах 30-38 %, однак інтервально знаходяться в таких межах: прямі податки становлять 20-45%, непрямі податки – 30-50%.

Ключові відмінності прямих та непрямих податків полягають у методі розрахунку, базі оподаткування, платниках податків. За цих умов прямі та непрямі податки допомагають регулювати діяльність господарювальних суб'єктів шляхом зміни обсягу інвестиційного та споживчого попиту. Податкова політика дає змогу здійснювати регулювання економічних процесів загалом, встановлення соціальної справедливості, захист внутрішнього виробника.

Ключовими факторами, що впливають на співвідношення прямих та непрямих податків виступають: рівень життя більшої частини населення країни, рівень економічного розвитку, податкова культура, рівень цифровізації (табл. 1).

Таблиця 1 – Фактори впливу на співвідношення прямих та непрямих податків в Україні та країнах-членах ЄС [розроблено автором]

№ з/п	Порівняльна ознака	Прямі податки	Непрямі податки
1	Метод розрахунку	обсяг прямих податків залежить від об'єкта оподаткування (прибуток, майно тощо)	непрямі податки сплачують споживачі, тому їх часто розглядають, як надбавку до ціни реалізації товарів, робіт, послуг
2	Очікувані надходження	нерівномірне надходження, що залежить від діяльності платників податків	стабільне та рівномірне надходження, водночас від їх сплати легше ухилитися, в порівнянні з прямими податками
3	Низький рівень життя населення	обмежує можливість отримати високі обсяги шляхом підвищення прямих податків	переважають непрямі податки, характерно для пост-соціалістичних країн-членів ЄС
4	Високий рівень розвитку економіки	Застосування прогресивної системи оподаткування для заможних, надання пільг для підтримки окремих категорій підприємств	Постійне вдосконалення контролю та полегшення адміністрування податків. Дієвий механізм впливу на регулювання економічних процесів у країні
5	Податкова культура	Зростає роль сплати прямих податків, підкреслюють відмінність між країнами-членами ЄС	Зростання ролі традиції сплати непрямих податків (тобто нові не вводять, усвідомлюють направленість використання непрямих податків у розвитку економіки загалом), уніфікована сплата для більшості країн ЄС
6	Врахування впливу цифровізації (здійснення онлайн операцій)	Дозволяється оподаткувати операції з криптовалютою на основі додаткового звіту, передбачають уточнення «значного цифрового присутності» підприємства. Врахування спеціфіки оплати праці фрілансерів на онлайн-платформах	Вимагають впровадження більш жорстких правил контролю за електронними операціями та шахрайством (анонімне здійснення транзакцій в іншій країні)

За даними табл. 1 податкова політика України, як і будь-якої іншої країни, є результатом економічного та політичного розвитку, розкриває інтереси панівного класу або напрям розвитку країни. За цих умов важливим є дотримання єдиного курсу в політиці та суспільстві, забезпечення стабільності системи оподаткування.

Окрему увагу слід приділити питанню цифровізації адміністрування податків, що зумовлено значними обсягами господарських та інших операцій у мережі Інтернет. Специфіка складності оподаткування операцій

в Інтернеті зумовлена відсутністю доведення участі конкретних осіб чи територіального розміщення, учасників (покупців, продавців, посередників) здійснення операції.

Для подолання цього виклику країни ЄС планують впроваджувати нові правила оподаткування, які базуватимуться на принципі значної цифрової присутності підприємства у країні [9]. Згідно з цим принципом підприємство вважатиметься значно присутнім у країні, якщо здійснює операції в межах країни на постійній

основі, має велику клієнтську базу або збирає велику кількість даних про користувачів з цієї країни. Це дасть змогу країнам більш точно визначити місце оподаткування підприємств [11].

Важливим кроком на шляху до підвищення ефективності адміністрування податків в умовах цифровізації є міжнародна співпраця у цій сфері. Цифровий ринок не має кордонів, тому необхідно співпрацювати з іншими країнами для забезпечення ефективного збирання податків від компаній, які діють у багатьох країнах. У липні 2021 р. 131 країна світу, включаючи країни ЄС, підписали міжнародну угоду про глобальну мінімальну ставку корпоративного податку. Серед країн, які підписали цю угоду, була й Україна. Ця угода дасть змогу уникнути конкуренції між країнами за найнижчу ставку корпоративного податку та сприятиме більш справедливому розподілу прибутку між країнами [12].

Впровадження цифрових технологій в адміністрування податків є важливим кроком для покращення ефективності та прозорості процесів оподаткування [5, с.83].

Цифровізацію адміністрування податків направлено на забезпечення оперативного оброблення значних обсягів даних одночасно з мінімальними затратами фінансових та людських ресурсів. Отримана система бази даних, направлена на формування актуальної інформації про обсяги сплати податків, забезпечить прозорість здійснення бізнес-процесів.

Окремої уваги вимагає такий напрям розвитку податкової політики, як створення сприятливих інвестиційних умов.

Прагнення до створення сприятливого інвестиційного клімату та утримання макроекономічної стабільності шляхом продовження фіскальної консолідації задля подальшого економічного розвитку. Економічна модель «офшору», або т.зв. «податкового раю», може здаватися привабливою на перший погляд, а особливо в умовах політичного дискурсу, де аргументація та глибокий аналіз нерідко відходить на другий план. Натомість досвід країн-членів ЄС може стати підтвердженням

того, що імплементація економічної моделі «офшору» в Україні не призведе до залучення прогнозованого рівня інвестицій й створить перешкоди для процесу євроінтеграції [4].

Запровадження військового стану, руйнування економіки регіонів зумовили суттєві зміни у податковій політиці: тимчасового скасування оподаткування на період стабілізації діяльності підприємств, вдосконалено систему дистанційного адміністрування податків, суттєві зміни відбулись в оподаткуванні експортно-імпортних операціях з метою підтримки аграрного сектору економіки та отримання гуманітарної та військової допомоги.

ВИСНОВКИ

Податкову політику України в рамках євроінтеграційних процесів направлено на гармонізацію податкових систем країн-членів ЄС, що вимагає розроблення механізму координації їхніх змін, дотримання балансу захисту національних інтересів та впровадження європейських практик оподаткування. Важливим аспектом у цьому виступає наближення рівня оподаткування до вимог ЄС, зокрема розширення вітчизняної бази оподаткування майна і трансформація системи прямого оподаткування України. Окремої уваги вимагає перегляд системи та механізму податкових пільг, зокрема попередження непропорційного їх отримання та контроль ефективності їх впровадження для цілей вітчизняної економіки.

Вплив військового стану на податкову політику зумовив швидке реагування з впровадження низки важливих регуляторних новацій, покликаних зменшити фіскальне навантаження на бізнес та стимулювати розвиток малого підприємництва.

Враховуючи значущість імплементації Угоди про асоціацію з ЄС, актуальним напрямом подальшого розвитку податкової політики України в рамках євроінтеграційних процесів є створення стабільного нормативно-правового поля.

Список використаних джерел

1. Веремчук Д.В. Трансформація податкової політики України в умовах інтеграційних процесів: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08 / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». Суми, 2012. 26 с.
2. Замасло О.Т. Податкова система України в умовах євроінтеграції: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.08 / Львівський національний університет ім. І. Франка. Львів, 2018, 43 с.
3. Замасло О.Т. Податкова система України: теорія, методологія, практика: монографія. Львів, 2017. 420 с.
4. Засімович І. Чи можливий «податковий рай» в Україні? Досвід функціонування офшорів в Європейському Союзі та можливі наслідки податкової конкуренції. 2019. URL: <https://spa.ukma.edu.ua/news-and-events/chy-mozhlyvyu-podatkovyyu-ray-v-ukraini-dosvid-funktsionuvannia-ofshoriv-v-yevropeyskomu-soiuzi-ta-mozhlyvi-naslidky-podatkovoi-konkurentsii/>
5. Івановська А.М. Адміністрування податків в умовах цифровізації у країнах Європейського Союзу: досвід для України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2023. № 4. С.80-84. URL: <https://doi.org/10.37634/efp.2023.4.18>
6. Крисоватий А.І., Мельник В.М., Кошук Т.В. Податкові трансформації в ЄС та податкова політика України в контексті євроінтеграції: монографія / за ред. д.е.н., проф. А.І. Крисоватого. Тернопіль, 2014. 236 с.
7. Присяжна Л. Податкові зміни, що необхідні Україні для вступу в ЄС. 2022. URL: https://biz.ligazakon.net/news/212565_podatkov-zmni-shcho-neobkhdn-ukran-dlya-vstupu-v-s
8. Старовойт Л.Л. Державне регулювання оподаткування доходів населення в умовах євроінтеграції: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 / Центральноукраїнський національний технічний університет МОН України. Кропивницький, 2021. 218 с.
9. European Parliament. Digital taxation and fair competition. 2019. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/633144/EPRS_BRI\(2019\)633144_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/633144/EPRS_BRI(2019)633144_EN.pdf)
10. Government finance statistics — Summary tables. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-statistical-books/-/ks-ek-16-001>
11. OECD. Addressing the tax challenges of the digitalisation of the economy. 2021. URL: <https://www.oecd.org/tax/beps/addressing-the-tax-challenges-of-the-digitalisation-of-the-economy-9789264301603-en.htm>
12. Organisation for Economic Cooperation and Development. OECD/G20 Inclusive Framework on Base Erosion and Profit Shifting. 2021. URL: <https://www.oecd.org/tax/beps/oecd-g20-inclusive-framework-on-beps-compliance-monitoring.pdf>

References

1. Veremchuk D.V. Transformation of the tax policy of Ukraine in the context of integration processes: dis. abstract ... PhD in economics: 08.00.08 / State higher educational institution "Ukrainian Banking Academy of the National Bank of Ukraine". Sumy, 2012. 26 p. [in Ukrainian].
2. Zamaslo O.T. The tax system of Ukraine in the conditions of European integration: dis. abstract ... Doctor of Economics: 08.00.08 / Lviv National University named after I. Franka. Lviv, 2018, 43 p. [in Ukrainian].
3. Zamaslo O.T. Tax system of Ukraine: theory, methodology, practice: monograph. Lviv, 2017. 420 p. [in Ukrainian].
4. Zasimovych I. Is a "tax haven" possible in Ukraine? The experience of offshore operations in the European Union and the possible consequences of tax competition. 2019. URL: <https://spa.ukma.edu.ua/news-and-events/chy-mozhlyvyy-podatkovyy-ray-v-ukraini-dosvid-funktsionuvannia-ofshoriv-v-yevropeyskomu-soiuzi-ta-mozhlyvi-naslidky-podatkovoi-konkurentsii/> [in Ukrainian].
5. Ivanovska A.M. Tax administration in conditions of digitalization in the countries of the European Union: experience for Ukraine. *Economics. Finances. Law*. 2023. № 4. pp. 80-84. URL: <https://doi.org/10.37634/efp.2023.4.18> [in Ukrainian].
6. Krysovatyi A.I., Melnyk V.M., Koshchuk T.V. Tax transformations in the EU and tax policy of Ukraine in the context of European integration: monograph / ed. A.I. Krysovatyi. Ternopil, 2014. 236 p. [in Ukrainian].
7. Prysiazhna L. Tax changes necessary for Ukraine to join the EU. 2022. URL: https://biz.ligazakon.net/news/212565_podatkov-zmni-shcho-neobkhdn-ukran-dlya-vstupu-v-s [in Ukrainian].
8. Starovoit L.L. State regulation of personal income taxation in the conditions of European integration dis. ... PhD in economics: 08.00.03 / Central Ukrainian National Technical University of the Ministry of Education and Science of Ukraine. Kropyvnytskyi, 2021. 218 p. [in Ukrainian].
9. European Parliament. Digital taxation and fair competition. 2019. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/633144/EPRS_BRI\(2019\)633144_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/633144/EPRS_BRI(2019)633144_EN.pdf)
10. Government finance statistics — Summary tables. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-statistical-books/-/ks-ek-16-001>
11. OECD. Addressing the tax challenges of the digitalisation of the economy. 2021. URL: <https://www.oecd.org/tax/beps/addressing-the-tax-challenges-of-the-digitalisation-of-the-economy-9789264301603-en.htm>
12. Organisation for Economic Cooperation and Development. OECD/G20 Inclusive Framework on Base Erosion and Profit Shifting. 2021. URL: <https://www.oecd.org/tax/beps/oecd-g20-inclusive-framework-on-beps-compliance-monitoring.pdf>

Viktorii ROMAN

PhD in Legal Sciences, Head of Carpathian Vocational College

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-9882-3655>

Yaroslava SLYVKA

PhD in Economics, Associate Professor of department, Carpathian Institute of Enterprising

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0472-5071>

e-mail: sviacia@gmail.com

Pavlo MASLIANKA

postgraduate student, National Academy of Management

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-2503-9208>

THE TAX POLICY OF UKRAINE WITHIN THE FRAMEWORK OF EUROPEAN INTEGRATION PROCESSES

During the decades of integration of the domestic tax policy within the framework of integration processes, it was possible to achieve many positive results, however, the long struggle in the field of detinization of the economy, the reform of pension and insurance, land legislation, the conflict of interests in creating a favorable investment climate and protecting the interests of domestic enterprises every time indicates new vectors of further development tax policy of the state.

The purpose of the paper is the analysis of the current tax policy of Ukraine within the framework of European integration processes, taking into account the influence of the state of war on the tax policy of Ukraine.

The results. The tax policy of Ukraine within the framework of European integration processes is aimed at harmonizing the tax systems of EU member countries, which requires the development of mechanism for coordinating their changes, maintaining a balance of protecting national interests and implementing European taxation practices. An important aspect in this is bringing the level of taxation closer to EU requirements, in particular the expansion of the domestic property taxation base and the transformation of the indirect taxation system of Ukraine. Revision of the system and mechanism of tax benefits requires special attention, in particular, prevention of their illegal receipt and control of the effectiveness of implementation for the purpose of the domestic economy.

The influence of martial law on tax policy led to a quick response to the introduction of a number of important regulatory innovations designed to reduce the fiscal burden on business and stimulate the development of small entrepreneurship.

Prospects. Given the significance of the implementation of the Association Agreement with the UE, the creation of the stable regulatory and legal field is an urgent direction for the further development of Ukraine's tax policy within the framework of European integration processes.

Keywords: *tax policy, European integration processes, taxes, direct taxation, indirect taxation*